

انگاره‌های منفی پیرامون شخصیت امام خمینی ω در «مستند انقلاب 57»

محمد جواد هراتی*

چکیده

شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان همواره تولیدات فراوانی در زمینه‌های تاریخ سیاسی ایران منتشر می‌نمایند که هر کدام از آنها با سوء نیت، تحریف، جعل واقعیت‌های تاریخی و تصویرسازی‌های غیرواقع همراه هستند و تلاش دارند با بهره‌گیری از فنون و تکنیک‌های رسانه‌ای، در اذهان مخاطبان خود شبهه افکنی، ظن و تردید ایجاد نمایند و بدین وسیله بتوانند تحولات سیاسی و اجتماعی ایران را منطبق با اهداف و سیاست‌های خود نشان دهند. در این زمینه، «مستند انقلاب 57» یکی از تولیدات شبکه ماهواره‌ای «من و تو» می‌باشد که تحریفات زیادی در آن وجود دارد. یکی از تحریفات مهم در این مستند تاریخی، تخریب چهره و شخصیت امام خمینی ω می‌باشد و به همین دلیل، مقاله حاضر تلاش دارد با کاربست نظیر انگاره‌سازی منفی و بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون به این سوال اصلی پاسخ دهد که؛ تحریفات و انگاره‌های منفی «مستند انقلاب 57» پیرامون شخصیت امام خمینی ω شامل چه مواردی می‌شود؟ یافته‌های مقاله نشان می‌دهند که مستند فوق‌الذکر تلاش دارد شخصیت امام خمینی ω ضد دموکراسی، مخالف پیشرفت و آبادانی کشور، سازش پذیر با قدرت‌های بزرگ، مخالف حقوق زنان. نشان دهد. این تصویرسازی منفی در خصوص شخصیت امام خمینی ω با گزاره‌ها و ادبیات مختلفی انجام شده است که در این مقاله از طریق کدگذاری و شناسایی مضامین سازمان دهنده در متن مستند، تلاش می‌نمائیم تا تحریفات و انگاره‌های

mjharaty@yahoo.com
تاریخ پذیرش: 97/4/23

* دانشیار دانشگاه بوعلی سینا
تاریخ دریافت: 97/3/10

منفی را استخراج نمائیم.

کلیدواژه‌ها

مستند انقلاب 57، انگاره‌سازی منفی، امام خمینی، انقلاب اسلامی، حقوق زنان، احزاب،

1. مقدمه

در عصر جهانی سازی، رسانه‌های بصری به دلیل سهولت دسترسی، قدرت زیادی به عنوان منابع قابل رجوع پیدا کرده‌اند و انسان کنونی اگر بخواهد درباره موضوعی مانند تاریخ معاصر ایران کسب اطلاع کند، ترجیح می‌دهد تا با مراجعه به تصویر، این عمل صورت گیرد، در نتیجه تن به روایت تصویری آن می‌دهد. در طول سال‌هایی که از عمر انقلاب اسلامی می‌گذرد، رسانه‌های بین‌المللی همواره علاقه داشته‌اند که مستندهایی در رابطه با وقایع و حوادث سال 1357 ایران بسازند. در سال‌های اخیر با حضور جدی‌تر تلویزیون‌های ماهواره‌ای فارسی زبان در عرصه دسترسی مخاطب ایرانی، ساخت مستندهایی با مضامین اجتماعی و سیاسی درباره جامعه ایران بیش از پیش به چشم می‌خورد و حوادث انقلاب ایران به یکی از موضوعات جذاب برای ساخت چنین مستندهایی تبدیل شده است. همچنین ساخت مستندهایی با موضوع حکومت پهلوی از جمله برنامه‌هایی است که تلویزیون‌های فارسی زبان در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری جدی بر روی آن داشته‌اند که می‌توان مستندهایی چون «سقوط یک شاه»، «از تهران تا قاهره»، «رضاشاه»، «ملکه و من» و غیره را نام برد. (یاوری، 1393: 66) شبکه ماهواره‌ای «من و تو»¹ مستندی با عنوان «انقلاب 57» تولید نموده است که خیلی از واقعیت‌های انقلاب مردمی ایران در آن مرود تحریف واقع شده‌اند. در این مستند با نشان دادن تصاویری از برخی کلان شهرها و بطور خاص برخی خیابان‌های شهر تهران، جاده سازی‌ها، راه‌اندازی کارخانه‌های صنعتی و تاسیس دانشگاه‌ها و مراکز فرهنگی، سعی گردید از طریق تکنیک «انگاره سازی»² نیز مخاطبان را متوجه رشد همه جانبه‌ی ایران و رضایت مردم در دهه 1350 از رژیم شاهنشاهی نموده و فعالیت معترضان را به سبک آشوب و تعرض به اموال عمومی نشان دهد. از ابتدای مستند روابط پر رنگ شاه ایران با غرب به خصوص آمریکا در عرصه-

1 Manoto TV
2. Image making

های مختلف نمایش داده شد. این مستند با بهره‌گیری از «تئوری توطئه»¹ در تحلیل انقلاب اسلامی ایران، تلاش دارد غرب - به ویژه آمریکا و انگلیس - را متهم به برنامه‌ریزی برای سقوط شاه و وقوع انقلاب نماید و در عین حال، این تئوری را به نحوی می‌توان تلاش رسانه‌ای غرب برای بزک کردن رژیم پهلوی و ارائه تصویری غیرواقعی از جنایت‌ها و خیانت‌های این رژیم ارزیابی کرد. (خشتی، 1393: 8) علاوه بر این، مستند انقلاب 57 تصویری غیرواقعی و تحریف‌گونه از امام خمینی ﷐ و نهضت انقلابی ایشان ارائه دهد. در این خصوص باید اذعان داشت که تحریف واقعیات مرتبط با انقلاب اسلامی و شخصیت امام خمینی ﷐ یکی از واقعیتهای فضای تاریخ نگاری نویسندگان غربی است که در فضای رسانه‌ای غرب به خوبی خود را نمایان ساخته است. مستند انقلاب 57 تحریفات زیادی در خصوص وقایع انقلابی ایران دارد و یکی از بخش‌هایی که به وضوح می‌توان تحریف سازندگان این مستند را مشاهده کرد، اظهارات ناصواب از شخصیت امام خمینی ﷐ در خصوص مباحث مختلف شخصی، اجتماعی و سیاسی می‌باشد. به همین دلیل، مقاله حاضر تلاش دارد با کاربست نظریه انگاره‌سازی و روش تحلیل مضمون به این سوال پاسخ دهد که: تحریفات و انگاره‌های منفی «مستند انقلاب 57» پیرامون شخصیت امام خمینی ﷐ شامل چه مواردی می‌باشد؟ فرضیه این مقاله به این قرار است: مستند انقلاب 57 تلاش دارد تا رژیم پهلوی را یک نظام رو به پیشرفت معرفی نماید و در این مسیر، شخصیت امام خمینی ﷐ را مرتجع و واپس‌گرا نشان می‌دهند تا بتوانند از طریق اقناع مخاطب، بدبینی و بی‌اعتمادی نسبت به انقلاب اسلامی و شخصیت امام ﷐ ایجاد نمایند.

2. چارچوب نظری پژوهش؛ انگاره‌سازی منفی

در راستای تبیین مواضع و رویکرد مستند «انقلاب 57» نسبت به تحریف شخصیت و چهره امام خمینی ﷐ از روش انگاره‌سازی بهره گرفته می‌شود. انگاره‌سازی به عنوان یکی از تکنیک‌های مورد استفاده در جریان‌سازی رسانه‌ها استفاده می‌شود. (افقهی، 1394: 97) به تعبیر نیل پستمن²، «تصاویری که ما از پدیده‌ها، موضوع‌ها، اشیاء، شخصیت‌ها و رویدادهای محیط پیرامون خود در ذهن داریم، مجموعه‌ای از انگاره‌ها را برای قضاوت درباره تصاویر جدید در اختیار ما می‌گذارد و هرگونه قضاوت درباره تصاویر و انگاره‌های جدید ما را به انگاره‌های قدیم که در ذهن داریم ارجاع می‌دهد.»

---

1. conspiracy theory

2 Neil Postman

(پستمن، 1373: 25) مولانا اذعان می‌دارد، انگاره را می‌توان یک سازه تعریف کرد که مضمون آن به خودی خود، مجموعه‌ای از تصویرهایی است که از جنبه‌های گوناگون واقعیت در ذهن فرد وجود دارد. انگاره به مجموعه‌ایی از ویژگی‌ها اطلاق می‌شود که شخص تشخیص می‌دهد و یا در ذهن خود مجسم می‌کند. درجه وابستگی متقابل انگاره‌ها به یکدیگر، متفاوت است. ساختار یک انگاره را می‌توان از ساختار یک انگاره دیگر متمایز ساخت و هرگونه دگرگونی در انگاره، موجبات ایجاد عدم توازن و در نهایت، تغییر در انگاره‌های دیگر را فراهم می‌سازد. (مولانا، 1375: 10) ارائه انگاره (تصویری) از شخصیت‌ها، مکان‌ها، اشیا و رویدادها به مخاطب نیز «انگاره‌سازی» نام دارد. در انگاره-سازی بازتاب واقعیت وجود ندارد بلکه واقعیت‌ها دستکاری و توأم با تفسیر پنهان ارائه می‌شوند. (تاجیک و رمضان نژاد، 1393: 7) از این رو، ذهنیت و افکار مخاطب را بر اساس تصویر و انگاره-های مطلوب خویش، بازسازی می‌نمایند. (Devereux, 2003: p 116) در این مسیر تلاش می‌شود تا رضایت مخاطب جلب شود و انتخاب‌ها و نگرش‌های آنها به گونه‌ایی ساخته شود که متولیان تولیدات فرهنگی می‌خواهند. (پستمن، 1382: 9) به همین دلیل، باسیل آکل¹ تاکید می‌نماید انگاره‌سازی منفی رسانه‌ایی می‌تواند منجر به شکاکیت، بدبینی و سوءظن مخاطب نسبت به موضوع برساخته شده شود. (Akel, 2002) در فرایند انگاره‌سازی، تلاش می‌شود نگاه مخاطب نسبت به موضوع هدف تغییر یابد و بعد از آن، انگاره‌ها و تصاویری جدید که منطبق با آراء سازندگان رسانه است، در ذهن مخاطبان آماج برساخته شود. لاجرم، سازه‌های جدید مورد پذیرش مخاطب قرار می‌گیرند (عیوضی، 1388: 259 و مسعودی، 1381: 214) و در این مسیر، اثر شایعات ناشی از انگاره‌سازی منفی به سختی از ذهن مخاطب پاک می‌شوند. (دادگران، 1384: 137) در طی این مراحل، محصولات رسانه‌ایی از شبکه‌ای از پندارها و گزاره‌ها بهره می‌برند تا به وسیله آن، باورهای معین یا مجموعه‌ای از ایده‌ها درباره یک مفهوم یا موضوعی خاص را بیان کنند و استمرار بخشند تا بدین شکل به آن انگاره‌ها، صورت طبیعی دهند و به عنوان «نظرهای پذیرفتنی» معرفی نمایند. (بابایی، 1394: 17) در فرایند انگاره‌سازی، دونالد ماتسون² (Matheson, 2005) تاکید می‌نماید که کارگزاران فرهنگی تلاش می‌نمایند تا دیدگاه‌های ظاهراً غیرسیاسی، جدی و مبتنی بر شعور عام «همه کس» را به مخاطب تحمیل نمایند و انگاره‌های معرفی شده را طبیعی و انکارناپذیر جلوه دهند. (ماتسون، 1392: 18)

---

1. Bassil Akel

2. Donald Matheson

در راستای انگاره‌سازی منفی از شگردهایی نظیر؛ استعاره، واژگان، کنایه، اغراق و بزرگ‌نمایی، تخفیف دادن و جابجا کردن موضوع، اظهار برخی از ناگفته‌ها، ارائه چشم‌اندازهای وارونه، قطب‌بندی و توصیفات غیرواقعی از خود و دیگری، معانی ضمنی، و ... استفاده می‌شود. (سلیمانی و هراتی، 1394: 118 - 117 و معتمدنژاد و مهدی زاده، 1385: 28 - 21) در فرایند اقناع و متقاعدسازی پیرامون سخت‌انگاره و تصاویر جدید در مخاطبان تلاش می‌شود باور مخاطب نسبت به برخی انگاره‌ها تغییر یابد و باید‌ها و نبایدهای جدیدی به وجود آید. (دهقان طرازجان، 1387: 123 - 122) بنابراین، همه تصاویر و متن نیز به منظور خاصی و با شگردهای فوق‌الذکر و در نظر گرفتن مخاطبین خاصی برساخته می‌شوند، اما به گونه‌ای ارائه می‌شوند که انگار گوشه‌ای از واقعیت هستند. در تلاش برای فهم معنای آن‌ها و این که چگونه معنا را برمی‌سازند، بررسی این مسئله اهمیت دارد که بدانیم چه چیزی در ورای تصویر یا متن نهفته است. چه کسی، کجا و در چه زمانی، با چه هدفی و برای نگاه خیره‌کدام مخاطبان آن را ساخته است. از آن‌جا که بینندگان به ندرت به این فرایند دسترسی دارند، تصاویر به طور خاص معمولاً انگاره‌های پیچیده‌تر را در قالب معانی ظاهراً ساده‌ای طبقه‌بندی می‌کنند. به این ترتیب تناقض درونی و ابهام را منکر می‌شوند و بازنمایی‌ها به اسطوره‌هایی تبدیل می‌شوند که با وجود تخیلی و غیرواقعی بودن، به عنوان امر واقعی پذیرفته می‌شوند. (محمدی، 1392: 65) برای دستیابی به این هدف، تکنیک داستان‌گویی^۱ برای تحریف واقعیت و انگاره‌سازی در مستند مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. نگاه به مستند در قالب ساختاری داستان‌گو، اشاره به این موضوع دارد که مجموعه تصاویری که در مستند وجود دارند، فقط رابطه مکانیکی پدیده‌ها را منعکس نمی‌کنند بلکه ارتباط ارگانیکی بین وقایع را می‌سازند. لذا باید موضوع مستند را در زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی آن‌ها دید و به ساختارهای لفظی و روایی آن‌ها توجه کرد. (تاجیک و رمضان نژاد، 1393: 7) به تعبیری دیگر، مستندسازان در انگاره‌سازی‌ها مبتنی بر تحریف واقعیت تلاش دارند از طریق اخبار جعلی^۲ و قطبی کردن به تحریف واقعیت همت گمارند و یکی از جلوه‌های این موضوع، تلاش و اقدام برای حذف شخصیت‌های تاثیرگذار به همراه افکار میانه و معتدل آن‌ها است. در این انگاره‌سازی‌ها، جریان‌ها و شخصیت‌هایی که عقلانی‌تر، جامع‌تر و نگاهی معطوف به آینده دارند، مورد هجوم قرار می‌گیرند. درواقع با این تصویرسازی تلاش دارند فضای رسانه‌ای را تند و هیجانی کنند و به گونه‌ای قطب‌بندی کنند که به حذف تفکرات، جریان‌ها و

---

1. Story Telling

2. fake news

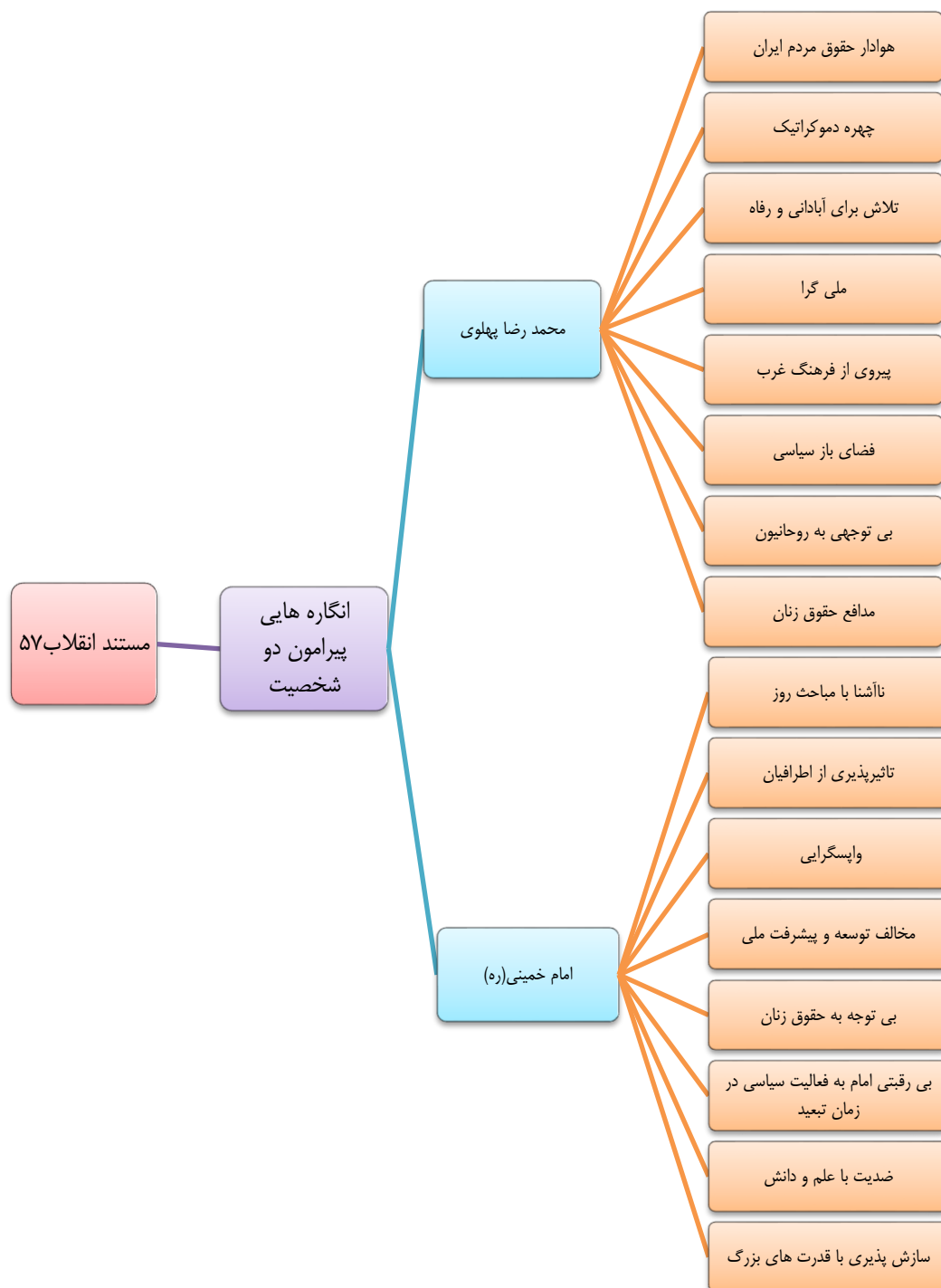
شخصیت‌های خاصی منجر شود. طبیعتاً در این گونه فضاهای تحریف آلود، بازار اخبار جعلی و بدلی، تحریف و تخریب هم رواج می‌یابد و زمینه قطبی شدن فراهم می‌شود. (خانیک، 1396: 9)

در مستند انقلاب 57، عوامل تولید تلاش داشتند با انگاره‌سازی پیرامون امام خمینی و بهره‌گیری از تکنیک اقناع سازی، تحریف، ارائه داده‌های اشتباه، وارونه سازی حقایق، ارائه تصاویر و متون جدید منتشر نشده، داستان‌گویی منفی و ... به تحریف شخصیت امام خمینی گام بردارند و از ایشان چهره‌ایی منفی ارائه دهند که منطبق با واقعیت نمی‌باشد و در نقطه مقابل، شخصیت محمدرضا پهلوی را با انگاره‌های مثبت‌تر از امام خمینی نظیر توسعه طلب، هوادار مردم، حامی رفاه و آبادانی کشور و ... نشان دهند. این روند منطبق با انگاره‌سازی منفی چهره امام خمینی مبتنی بر شگرد تحریف همراه بوده است. از این‌رو، انگاره‌سازی چهره امام خمینی در مستند انقلاب 57 اشاره به اطلاعاتی جعلی دارد که دست اندرکاران مستند به صورت هدفمند و کاملاً مغرضانه برای گمراه کردن مخاطبان فارسی زبان پیرامون امام ارائه می‌دهند.

3. جامعه آماری

فیلم‌های مستند شبکه من و تو درباره تاریخ معاصر ایران نیز از جمله برنامه‌های سیاسی و مرتبط با تاریخ تحولات اجتماعی ایران می‌باشد که از منظر تاثیر بر افکار عمومی حائز اهمیت می‌باشد. مستندهایی درباره رژیم پهلوی، انقلاب اسلامی ایران، مجلس شورای اسلامی و برخی شخصیت‌های سیاسی قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران که گاه در مناسبت‌های گوناگون بارها از این شبکه بازپخش می‌شود. مستند قالبی است که در بیان پیام‌های خبری و غیرخبری سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، برای قشری از مخاطبان از جمله بینندگان این شبکه که غیرنخبه و عامی هستند، جذاب‌تر از خبر است. داستان گونه بودن، داشتن روایت، جذابیت بصری، تدوین و ترکیب با موسیقی، نریشن و ... از عوامل جذابیت این گونه (ژانر) است. در عین حال، همان‌طور که از نام آن پیداست، به دلیل استندهای تاریخی و شبه واقعی و استفاده از تصاویر و نقل قولها، تقریباً به اندازه خبر، قابل استناد و قابل اعتماد و واقعی می‌نماید. (نزاکی، 1394: 94) «انقلاب 57» یکی از تولیدات شبکه من و تو می‌باشد که در ژانر مستند و بهره‌گیری از فنون رسانه‌ایی نوین در پنج قسمت (10 ساعت) در چندین نوبت از این شبکه پخش گردید. آرش آشتیانی و سام غفارزاده به عنوان تهیه کنندگان این مستند تلاش دارند با ارائه تصاویر و فیلم‌های جدید، وضعیت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی ایران را در سال 1357 را نمایش دهند و با تحریف برخی از واقعیت‌های جامعه ایرانی،

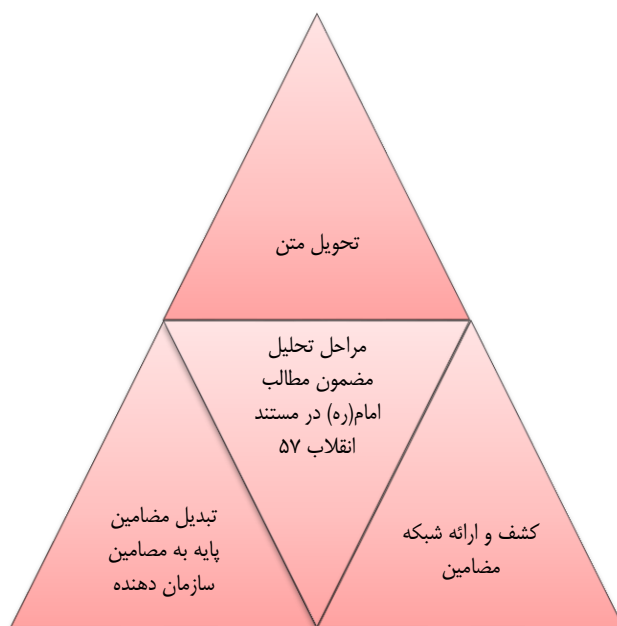
رژیم پهلوی را در برابر اتهامات و جنایاتش تبرئه و رفع اتهام نمایند. ویژگی این مستند تاریخی - سیاسی، تقابل اما و محمد رضا پهلوی می‌باشد و انگاره‌های مختلف این مستند در راستای تبیین شرایط، شخصیت و رفتار سیاسی ایشان به کار گرفته شده است تا جایی که مخاطب با مشاهده بخش‌های تدارک دیده شده در مستند به تقابل دو گفتمان پهلویسم و اسلام‌گرا پی برد که نماینده یکی، محمدرضا پهلوی و نماینده دیگری، امام خمینی (ع) می‌باشد. چیدمان و آرایش درونی مستند به گونه‌ایی است که تمامی گزاره‌ها، شواهد و استنتاج‌های موجود در مستند به صورت دوگانه است و ذهن مخاطب به سمت و سوی مقایسه نسبت به شخصیت امام خمینی (ع) و محمد رضا پهلوی گام بر می‌دارد. انگاره‌های مثبت و منفی نسبت به محمدرضا پهلوی و امام خمینی (ع) منجر شده است تا تقابل گفتمانی به خوبی خود را نشان دهد و بازنمایی منفی چهره امام خمینی (ع) بسیار مشهود باشد. به همین دلیل، مقاله حاضر تلاش دارد انگاره‌های تحریف‌آلود مستند فوق‌الذکر در خصوص شخصیت امام خمینی (ع) را مورد نقد قرار دهد.

نمودار 1. انگاره‌های مستند انقلاب 57 پیرامون امام خمینی(ره) و محمدرضا پهلوی

انگاره‌های مستخرج شده از مستند پیرامون شخصیت حضرت امام خمینی ؑ و محمدرضا پهلوی نشان می‌دهد که روند مستند به این طریق است که با برشمردن برخی از نقاط ضعف محمدرضا شاه، به انگاره‌های جعلی و مثبتی اشاره می‌نماید که از وی چهره‌ایی موجه‌تر از امام خمینی ؑ به ذهن مخاطب انتقال می‌یابد و در نقطه مقابل، انگاره‌هایی توسط راوی یا تصویر در خصوص امام ؑ برساخته می‌شوند که از ایشان چهره‌ای مخالف توسعه و پیشرفت کشور، بی‌توجه نسبت به حقوق اقلیت‌ها، احزاب و زنان، مخالف علم و دانش آموزی و ... به نمایش گذاشته می‌شود. برای نقد انگاره‌ها، در ابتدای امر باید مطالب مستند پیرامون امام خمینی ؑ کدگذاری شوند و داده‌های کیفی لازم استخراج شود و برای این منظور از روش تحلیل مضمون استفاده می‌شود. این روش نیز یکی از فنون تحلیلی مناسب در تحقیقات کیفی می‌باشد که «می‌توان به خوبی برای شناخت الگوهای موجود در داده‌های کیفی استفاده کرد. تحلیل قالب مضامین و تحلیل شبکه مضامین نیز از ابزارهایی هستند که معمولاً در تحلیل مضمون به کار می‌روند. قالب مضامین، فهرستی از مضامین را به صورت سلسله مراتبی نشان می‌دهد. شبکه مضامین نیز ارتباط میان مضامین را در نگاره‌هایی شبیه تارنما نشان می‌دهد.» (عابدی و دیگران، 1390: 151) برای انجام پژوهش حاضر، سه مرحله زیر انجام می‌پذیرد؛ تحویل متن، تبدیل مضمون‌ها و کشف و توصیف شبکه مضمون‌ها (Stirling, 2001: p391) در ادامه، شبکه مضامین مرتبط با امام خمینی ؑ را استخراج خواهیم نمود و نقد این انگاره‌ها را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

نمودار 2. مراحل تحلیل مضمون مطالب مرتبط با امام خمینیؑ در مستند انقلاب 57

4. یافته‌های پژوهش؛ تحلیل مضمون داده‌های مستند انقلاب 57 پیرامون امام

خمینیؑ

4-1. تحویل متن

در مرحله اول، نقل قول‌ها و صحبت‌های راوی مستند پیرامون امام خمینیؑ استخراج می‌شود و در قالب کدهایی سازمان‌دهی شده در نمودار ارائه می‌شوند تا شبکه اولیه مضامین پایه تشکیل شود.

جدول 1. تبدیل نقل و قول‌های مستند انقلاب 57 در خصوص امام خمینیؑ به مضامین پایه‌ای		
ردیف	واحد فشرده محتوای مطرح شده پیرامون امام خمینیؑ	کد
1	«با اینکه هیچ یک از مشاوران او در فرانسه در بهشت زهرا حاضر نیستند ولی با دقت نکات لازم را به آیت الله خمینی گوشزد کردند تا نسبت به همه حوزه‌های کلیدی موضع‌گیری کند.»	تأثیر پذیری امام خمینیؑ از دیگران نفوذ مشاوران امامؑ بر مواضع ایشان

عدم حضور مشاوران اصلی ایشان در سخنرانی بهشت زهراء		
آماده کردن مطالب سخنرانی امام ؑ توسط نزدیکان وی در فرانسه		
اعلام مواضع امام خمینی ؑ تحت تاثیر اطرافیان		
عدم آگاهی دقیق امام ؑ نسبت به موضوعات مختلف کشور و جامعه ایران		
تحت تاثیر بودن امام خمینی ؑ نسبت به اطرافیان	2	«روحانیون حاضر در جایگاه هم در آخرین لحظه به او یادآوری می‌کنند که از همافران ارتش تشکر کند، آیت الله خمینی هم با دقت گوش می‌کند.»
غفلت امام ؑ نسبت به برخی مسائل مهم در سخنرانی		
شخصیت منفعل امام ؑ نسبت به اوامر اطرافیان		
تاثیر فدائیان اسلام بر شروع فعالیت‌های سیاسی امام خمینی ؑ	3	«آیت الله خمینی ؑ از همان دوران جوانی هنگام تحصیل دروس حوزوی به سیاست هم علاقه‌مند می- شود. آشنایی با گروه فداییان اسلام نخستین ورود ایشان به سیاست است. فداییان اسلام یک گروه ارتجاعی تندرو بودند که اقدام‌های تروریستی انجام می‌دادند. از جمله قربانیان این گروه: احمدکسروی روشن فکر سکولار، عبدالحسین هژیر وزیر وقت دربار و علی رزم آرا نخست وزیر ایران در سال 1329 هستند. فداییان اسلام در دوران فعالیت خود به دلیل رویکرد خشنی که داشتند با مخالفت جدی آیت الله بروجردی
همسوئی افکار و سیره امام خمینی ؑ با اقدامات تروریستی		
تندرو بودن افکار امام خمینی ؑ		
پی‌ریزی گفتمان خشونت طلب و افراطی توسط امام خمینی ؑ در اوایل دهه 40		
احیاء افکار فدائیان اسلام توسط امام خمینی ؑ		

<p>متحجر معرفی کردن امام خمینی</p>	<p>روبه رو می شوند. آیت الله بروجردی مهم ترین مرجع تقلید وقت و مدیر حوزه‌ی علمیه قم بود، به همین دلیل روح الله خمینی که شاگرد آیت الله بروجردی است پیوند خود را با فداییان اسلام را علنی و آشکار نمی کند. نواب صفوی رهبر فداییان اسلام و سران این گروه در سال 1334 دستگیر و تیرباران می شوند. این اقدام توقف فعالیت فداییان اسلام را در پی دارد. با درگذشت آیت الله بروجردی در ابتدای سال 40 گفتمان خشن و تند فداییان اسلام توسط آیت الله خمینی احیا می شود.»</p>	
<p>امام خمینی و حامیان وی کنفرانس گوادلوپ را در راستای جلوگیری از وقوع انقلاب در نظر می گیرند.</p> <p>نتایج کنفرانس گوادلوپ به امام خمینی توسط دو مقام فرانسوی اعلام می شود.</p> <p>کارت در خصوص خروج شاه به امام خمینی پیام می دهد.</p> <p>امام خمینی به صورت پنهانی با آمریکا مذاکره می نماید.</p> <p>امام اجازه مذاکره با آمریکا را به برخی از مقامات ایرانی می دهد.</p> <p>امام خمینی در خصوص مواضع ضد غربی دچار اضمحلال و دگردیسی می شود.</p> <p>نرمش امام خمینی نسبت به آمریکا</p>	<p>4 «با این که بحران ایران یکی از موضوعات جانبی نشست گوادلوپ است اما هریک از گروه های ایرانی تشکیل این جلسه را علیه خود تفسیر می کنند. هواداران شاه سران چهار قدرت غربی را متهم به برنامهریزی برای سقوط شاه می کنند و در مقابل انقابیون مدعی می شوند که رهبران بلوک غرب برای جلوگیری از وقوع انقلاب به انجام کودتا آمده شده اند بعد از برگزاری کنفرانس گوادلوپ دو مقام رسمی وزارت خارجه فرانسه محرمانه پیام رئیس جمهور آمریکا را به آیت الله خمینی می دهند. کاتر خروج زودهنگام شاه از ایران را به آیت الله خمینی خبر می دهد و ضمن هشدار بابت انجام کودتا توسط ارتش از او می خواهد ضمن مذاکره با سران ارتش از دولت بختیار هم حمایت کند آیت الله خمینی پشتیبانی از بختیار را نمی پذیرد و می گوید در صورت کودتا فرمان جهاد خواهد داد با این حال مذاکرات پنهانی نمایندگان آمریکا با آیت الله خمینی ادامه پیدا می کند و در چندین نوبت ابراهیم یزدی به نمایندگی از او با دیپلمات های</p>	

<p>اطمینان دادن امام خمینی ؑ به غرب در خصوص عدم پیوستن به بلوک شرق</p>	<p>امریکایی به مذاکره می‌پردازد. آیت الله خمینی که به مراتب مواضع ضدغربی اتخاذ می‌کرد با کمی تغییر موضع و نرمشی محسوس درباره امریکا صحبت می‌کند. در ادامه این مواضع آیت الله خمینی به غربی‌ها اطمینان می‌دهد که اگر انقلابیون سرکار بیایند ایران به بلوک شرق نخواهد پیوست و به گروه‌های چپ حمله می‌کند.</p>	
<p>بی‌توجهی امام خمینی ؑ نسبت به خبرنگاران حاضر در هواپیما نادیده گرفتن حقوق خبرنگاران تغییر رویکرد امام خمینی ؑ نسبت به خبرنگاران پس از پیروزی انقلاب سوء استفاده امام خمینی ؑ از کمپین رسانه‌ای غرب به نفع مصالح خویش (استفاده ابزاری از رسانه)</p>	<p>5 «در ساعت‌های ابتدایی صبح، پرواز انقلاب وارد حریم هوایی ایران می‌شود. آیت الله خمینی در کابین درجه یک هواپیما در حال استراحت و عبادت است. با هماهنگی‌های صورت گرفته مهمانداران مرد از آیت الله خمینی پذیرایی می‌کنند. ابراهیم یزدی از آیت الله خمینی می‌خواهد جلیقه ضد گلوله بپوشد. سپس آیت الله خمینی به خواست مشاورانش به کابین اصلی می‌آید تا خبرنگاران او را ببینند؛ ولی آیت الله خمینی به آنها توجهی نمی‌کند. حالا خبرنگاران به تدریج موجه تغییر رویکرد او نسبت به مطبوعات می‌شوند. در دوران اقامت آیت الله خمینی در فرانسه رسانه‌های خارجی کمپین رسانه‌ای کم‌سابقه‌ای به نفع او راه انداختند ولی آیت الله خمینی دیگر نیازی به تبلیغ مواضع خود ندارد. به جز سه مصاحبه در ماه‌های ابتدایی بازگشت خود به ایران تا پایان عمر خود دیگر به هیچ روزنامه‌نگاری وقت ملاقات نمی‌دهد.»</p>	
<p>تاکید امام خمینی ؑ و روحانیون افراطی بر پوشش چادر برای زنان بی‌توجهی روحانیت و امام ؑ نسبت به حقوق زنان</p>	<p>6 [تصاویری از امام و روحانیون ستاد استقبال از ایشان پخش می‌شود و راوی بیان می‌کند:] «کمیته‌ی انتظامات در اقدامی جدید تلاش می‌کند تا صف راهپیمایی زنان را از مردان جدا کند ... به زنان هم گفته می‌شود با چادر سیاه در راهپیمایی حاضر شوند.</p>	

قبول نکردن سلیقه زنان از قشرها و گروه‌های مختلف توسط امام خمینی	بیشتر از 1 میلیون نفر به خیابان می‌آیند و راهپیمایی اربعین را به پرشمارترین تظاهرات دوران انقلاب تبدیل می‌کنند. تعداد زنان چادر مشکی در میان جمعیت چشمگیر است در بسیاری از مواقع به زنان بی‌حجاب تذکر داده می‌شود و حتی عده‌ای با شعار حزب فقط حزب الله به زنان معلم بی‌حجاب که در راهپیمایی حاضرند رنگ می‌پاشند. یک ماه قبل و در راهپیمایی عاشورا بی‌حجاب و با حجاب در کنار هم تظاهرات کردند ولی در عرض 30 روز گروه‌های مذهبی به قدری قوی می‌شوند که سلیقه‌ی دیگری را قبول نمی‌کنند.»	
بی‌توجهی به حقوق زنان و ارجح بودن مردان در سخنرانی امام خمینی	«در حالی که مردان در حیات مدرسه هستند زنان به صف ایستاده‌اند تا از چند ساعت دیگر به آن‌ها هم وقت دیدار با آیت الله خمینی داده شود. به زنان گفته شده فقط با چادر اجازه ورود خواهند داشت. خبرنگاران خارجی سوال می‌کنند که آیا این پوشش مورد قبول حکومتی است که آیت الله خمینی در نظر دارد یا نماد نوعی اتحاد سیاسی است؟ برای بالا ماندن هیجان زنان هم به شعار دادن تشویق می‌شوند و مدام مرگ بر بختیار می‌گویند.»	7
تاکید بر دیدار امام خمینی با زنان چادری		
بهره‌گیری از احساسات و هیجان زنان بری شعارهای سیاسی و انقلابی		
بی‌اهمیت بودن زنان غیرچادری برای امام خمینی		
امام خمینی با آیت الله شریعتمداری اختلاف دارند.	«مراجع تقلید و روحانیون بلند پایه از جمله آیت الله شریعت مداری هم بازگشت آیت الله خمینی را تبریک می‌گویند. پیام تبریک آیت الله شریعت مداری در حالی در روزنامه‌ها چاپ می‌شود که اختلاف او و آیت الله خمینی چند وقتی است به مطبوعات کشیده شده است. آیت الله خمینی قبل از ترک فرانسه در مصاحبه - ای آیت الله شریعت مداری را نماینده روحانیون میانه‌رو	8
توصیف آیت الله شریعتمداری به روحانی آمریکایی توسط امام خمینی		
سخت کردن زندگی برای آیت الله شریعتمداری بعد از اختلاف وی با		

امام خمینی (ع)	<p>به مفهوم امریکایی کلمه نامیده بود. بعد از آن هواداران ایت الله خمینی شرایط را به قدری برای آیت الله شریعت مداری تنگ می‌کنند که او اعلام می‌کند که در صورت ادامه تند روی‌ها به نشانه اعتراض قم را به مقصد زادگاه خود تبریز ترک خواهد کرد. گرچه صادق قطب زاده با ورود به ایران مواضع آیت الله خمینی علیه آیت الله شریعت مداری را تکذیب می‌کند اما این واقعیت که حالا آیت الله خمینی در حوزه علمیه هم قدرت اول است غیر قابل چشم‌پوشی است. تعداد طلبه‌هایی که از او شهریه می‌گیرند و از طرف او به منبر می‌روند بیشتر شده‌اند و شهریه‌ای که آیت الله خمینی به طلبه‌ها می‌پردازد بیشتر از شهریه پرداختی آیت الله شریعت مداری است که جایگاه فقهی بالاتری از آیت الله خمینی دارد.»</p>		
نظریه جمهوری اسلامی امام خمینی (ع) گنگ و نارسا است.	<p>9 «بختیار هم زمان نخبگان جامعه را مخاطب قرار می‌دهد و می‌گوید: «جمهوری اسلامی مفهوم گنگی است. اگر کسی به کتاب‌های آیت الله خمینی مراجعه کند پشتش به لرزه در می‌آید. آیت الله خمینی نه تعدد گروه‌های سیاسی را می‌پذیرد، نه دموکراسی را.»</p>		
دیدگاه‌های حکومتی امام خمینی (ع) ضدبشری و تباه کننده جامعه است.			
امام خمینی (ع) مخالف دموکراسی است.			
امام خمینی (ع) مخالف فعالیت احزاب است و به کثرت احزاب اعتقاد ندارد.			

4-2. تبدیل مضمون‌های پایه‌ای به مضامین سازمان دهنده و فراگیر

در این مرحله، مضامین پایه‌ای در خصوص شخصیت امام خمین (ع) یک‌ه توسط کدگذاری متون استخراج شده از متن مستند به دست آمد، را به مضامین سازمان دهنده و فراگیر تبدیل می‌نمائیم. سعی بر این است تا مضامینی فراگیر و قابل استنتاج در خصوص انگاره‌های موجود ارائه دهیم.

جدول 2. تبدیل مضامین پایه‌ای به مضامین سازمان دهنده

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضمون فراگیر
1	تأثیر پذیری هیجانی امام خمینی	شخصیت منفعل امام خمینی و تأثیر اطرافیان بر افکار ایشان	تحریف شخصیت امام خمینی
2	نفوذ مشاوران امام بر مواضع ایشان		
3	عدم حضور مشاوران اصلی ایشان در سخنرانی بهشت زهراء		
4	آماده کردن مطالب سخنرانی امام توسط نزدیکان وی در فرانسه		
5	اعلام مواضع امام خمینی تحت تأثیر اطرافیانش		
6	عدم آگاهی دقیق امام نسبت به موضوعات مختلف کشور و جامعه ایران		
7	تحت تأثیر بودن امام خمینی نسبت به اطرافیانش		
8	غفلت امام نسبت به برخی مسائل مهم در سخنرانی		
9	شخصیت منفعل امام نسبت به اوامر اطرافیان		
10	تأثیر فدائیان اسلام بر شروع فعالیت- های سیاسی امام خمینی	انتصاب امام به فدائیان اسلام	امام خمینی
11	احیاء افکار فدائیان اسلام توسط امام خمینی		
12	همسوئی امام خمینی با اقدامات خشونت آمیز سازمان مجاهدین		
13	همسوئی افکار و سیره امام خمینی با اقدامات تروریستی	خشونت طلبی و چهره خشن امام خمینی	امام خمینی
14	تندرو بودن افکار امام خمینی		

		پی ریزی گفتمان خشونت طلب و افراطی توسط امام خمینی ؑ در اوایل دهه 40	15
	واپس‌گرا بودن امام خمینی ؑ	ارتجاعی و متحجر معرفی کردن امام خمینی ؑ	16
	تغییر مواضع امام خمینی ؑ نسبت به آمریکا (سازش پذیری و نرمش نسبت به غرب)	امام خمینی ؑ و حامیان وی کنفرانس گوادالوپ را در راستای جلوگیری از وقوع انقلاب در نظر می‌گیرند.	17
		نتایج کنفرانس گوادالوپ به امام خمینی ؑ توسط دو مقام فرانسوی اعلام می‌شود.	18
		کارت‌ر در خصوص خروج شاه به امام خمینی ؑ پیام می‌دهد.	19
		امام خمینی ؑ به صورت پنهانی با آمریکا مذاکره می‌نماید.	20
		امام اجازه مذاکره با آمریکا را به برخی از مقامات ایرانی می‌دهد.	21
		امام خمینی ؑ در خصوص مواضع ضدغربی دچار اضمحلال و دگردیسی می‌شود.	22
		نرمش امام خمینی ؑ نسبت به آمریکا	23
		اطمینان دادن امام خمینی ؑ به غرب در خصوص عدم پیوستن به بلوک شرق	24
	مخالفت امام خمینی ؑ با کثرت احزاب	تخریب احزاب و شخصیت‌های چپ‌گرا توسط امام خمینی ؑ	25

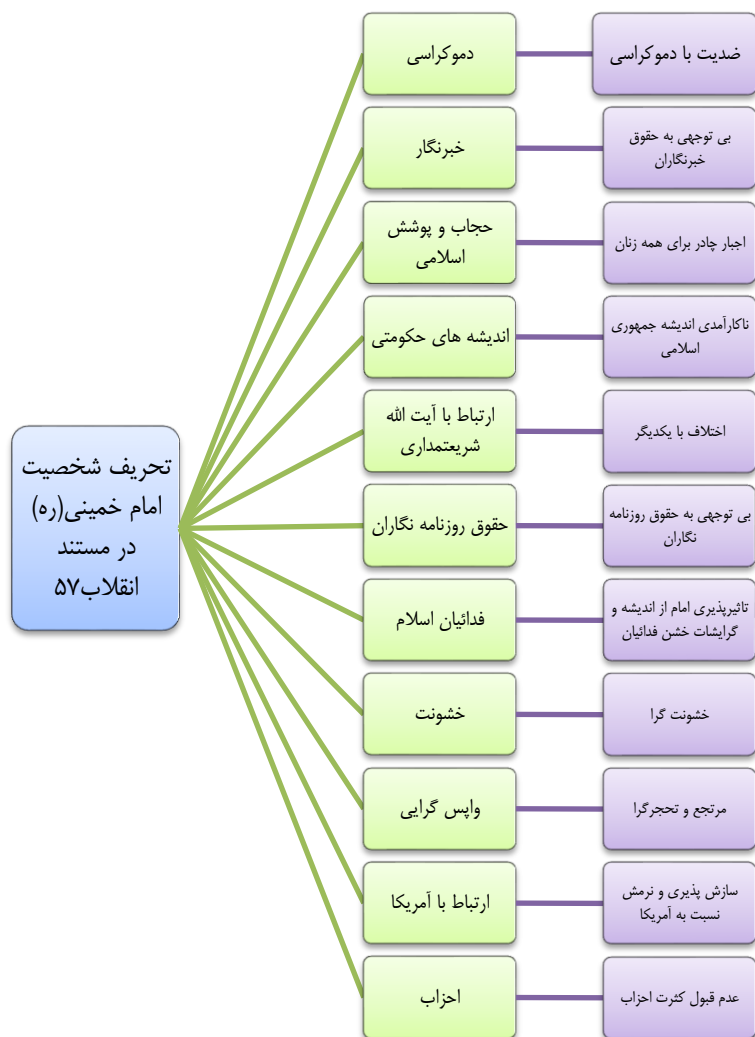
	امام خمینی ﷓ مخالف فعالیت احزاب است و به کثرت احزاب اعتقاد ندارد.	26
	امام خمینی ﷓ با آیت الله شریعتمداری اختلاف دارند.	27
مخالفت شدید امام خمینی با آیت الله شریعتمداری	توصیف آیت الله شریعتمداری به روحانی آمریکایی توسط امام خمینی ﷓	28
	سخت کردن زندگی برای آیت الله شریعتمداری بعد از اختلاف وی با امام خمینی ﷓	29
	آیت الله شریعتمداری از نظر فقهی از امام ﷓ برتر است اما امام ﷓ قدرت بیشتری در حوزه‌های علمیه دارد.	30
	بی‌توجهی به حقوق زنان و ارجح بودن مردان در سخنرانی امام خمینی ﷓	31
بی‌توجهی امام خمینی ﷓ به حقوق زنان و اجباری کردن چادر بای همه بانوان	تاکید بر دیدار امام خمینی ﷓ با زنان چادری	32
	بهره‌گیری از احساسات و هیجان زنان بری شعارهای سیاسی و انقلابی	33
	بی‌اهمیت بودن زنان غیرچادری برای امام خمینی ﷓	34
	تاکید امام خمینی و روحانیون افراطی بر پوشش چادر برای زنان	35
	بی‌توجهی روحانیت و امام ﷓ نسبت به حقوق زنان	36
	قبول نکردن سلیقه زنان از قشرها و	37

	گروه‌های مختلف توسط امام خمینی ؑ	
نادیده گرفتن حقوق خبرنگاران مطبوعات و استفاده ابزاری از روزنامه‌نگاران	بی‌توجهی امام خمینی ؑ نسبت به خبرنگاران حاضر در هواپیما	38
	نادیده گرفتن حقوق خبرنگاران	39
	تغییر رویکرد امام خمینی ؑ نسبت به خبرنگاران پس از پیروزی انقلاب	40
	سوء استفاده امام خمینی ؑ از کمپین رسانه‌ای غرب به نفع مصالح خویش (استفاده ابزاری از رسانه)	41
	عدم نیاز امام ؑ به تبلیغات خبرنگاران بعد از ورود به ایران به دلیل رسیدن به اهدافشان	42
	عدم اجازه ملاقات به خبرنگاران بعد از فرایند رهبری	43
ناقص بودن دیدگاه‌های حکومتی امام خمینی ؑ	نظریه جمهوری اسلامی امام خمینی ؑ گنگ و نارسا است.	44
	دیدگاه‌های حکومتی امام خمینی ؑ ضدبشری و تباہ کننده جامعه است.	45
ضدیت امام ؑ با دموکراسی	امام خمینی ؑ مخالف دموکراسی است.	46
11 مضمون فراگیر و سازمان دهنده	46 مضمون پایه	جمع

3-4. شبکه مضامین

بعد از تجزیه و تحلیل 46 مضمون پایه‌ای مستخرج از مستند انقلاب 57، یازده مضمون فراگیر و سازمان دهنده تشکیل شد که به شکل‌گیری شبکه مضامین تحریف شخصیت امام خمینی ؑ در این

مستند منجر گردید. در نمودار زیر، شبکه مضامین آمده است.

در مستند انقلاب ۵۷ نمودار ۳. شبکه مضامین تحریف چهره امام خمینی

5. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

در خصوص انگاره‌های منفی در خصوص امام خمینی ω در مستند انقلاب 57 باید اذعان داشت که با توجه به شواهد تاریخی، اسناد ملی و خاطرات شخصیت‌های انقلابی، این انگاره‌ها جعلی و منطبق با اهداف سیاستگذاران رسانه‌ای غرب و شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان می‌باشد. برخی از انگاره‌هایی که مربوط به شخصیت امام خمینی ω در این مستند بوده است، عبارت است از؛ شخصیت

منفعل امام خمینی ☰ و تاثیر اطرافیان بر افکار ایشان، انتصاب امام به فدائیان اسلام، خشونت‌طلبی و چهره خشن امام خمینی ☰، واپس‌گرا بودن امام خمینی ☰، تغییر مواضع امام خمینی ☰ نسبت به آمریکا (سازش‌پذیری و نرمش نسبت به غرب)، مخالفت امام خمینی (ره) با کثرت احزاب، مخالفت شدید امام خمینی ☰ با آیت الله شریعتمداری، بی‌توجهی امام خمینی ☰ به حقوق زنان و اجباری کردن چادر بای همه بانوان، نادیده گرفتن حقوق مطبوعات و استفاده ابزاری از روزنامه‌نگاران، ناقص بودن دیدگاه‌های حکومتی امام خمینی ☰ و ضدیت امام ☰ با دموکراسی.

انگاره‌های منفی شخصیتی امام خمینی ☰ در مستند انقلاب 57			
1	شخصیت منفعل امام خمینی ☰ و تاثیر اطرافیان بر افکار ایشان	7	مخالفت شدید امام خمینی ☰ با آیت الله شریعتمداری
2	انتصاب امام به فدائیان اسلام	8	بی‌توجهی امام خمینی ☰ به حقوق زنان و اجباری کردن چادر بای همه بانوان
3	خشونت‌طلبی و چهره خشن امام خمینی ☰	9	نادیده گرفتن حقوق مطبوعات و استفاده ابزاری از روزنامه‌نگاران
4	واپس‌گرا بودن امام خمینی ☰	10	ناقص بودن دیدگاه‌های حکومتی امام خمینی ☰
5	تغییر مواضع امام خمینی ☰ نسبت به آمریکا (سازش‌پذیری و نرمش نسبت به غرب)	11	ضدیت امام ☰ با دموکراسی
6	مخالفت امام خمینی ☰ با کثرت احزاب		

در شبکه مضامین اکتشاف شده از مستند انقلاب 57 می‌توان دریافت که تصاویر ارائه شده از امام خمینی ☰ مبتنی بر انگاره‌هایی در سه سطح شخصی، اجتماعی - سیاسی و اندیشه‌ای پیرامون شخصیت امام خمینی ☰ می‌باشد که در نمودار زیر آمده است.

جدول 3. انگاره‌های سطوح مختلف شخصیت امام خمینی ☰ در مستند انقلاب 57			
ردیف	ویژگی فردی	ویژگی اجتماعی	ویژگی اندیشه‌ای

1	منفعل	مخالف حقوق زنان	فقدان اندیشه‌های واضح و روشن
2	تحت تاثیر اطرافیان	استفاده ابزاری از روزنامه‌نگاران	گنگ بودن افکار حکومتی امام
3	متحجر	تاکید بر حجاب اجباری	اندیشه‌های غیردموکراتیک
4	دین‌مدار افراطی	مخالفت با اندیشه‌های آیت الله شریعتمداری	مخالفت با اصل بنیادین آزادی
5	دهن بین	تاثیرپذیری از خشونت‌گرایی فدائیان اسلام	
6	مستبد	مخالف رشد و توسعه اقتصادی	
7	واپس‌گرا و متحجر	بی‌توجهی به رفاه عمومی	

مستند با ارائه داده‌های جعلی تلاش دارد سیره عملی و نظری امام خمینی را در تقابل برخی گروه‌ها، تفکرات، شخصیت‌های انقلابی و ... قرار دهد که برخی از این تقابل‌ها به شرح زیر هستند؛ تقابل با روزنامه‌نگاران، تقابل با برخی مراجع تقلید، تقابل با زنان، تقابل با احزاب، تقابل با توسعه کشور و غیره. مستند تلاش دارد شخصیت امام خمینی را در تقابل گروه‌ها، احزاب، شخصیت‌ها و جنسیت‌های مختلف قرار دهد تا از این طریق چهره‌ای مستبد از ایشان در ذهن مخاطب بسازند.

جدول 4. ترسیم تقابل امام خمینی با گروه‌ها در نشانه‌های مستند انقلاب 57		
ردیف	نشانه	مدلول
1	«آیت الله خمینی دیگر نیازی به تبلیغ مواضع خود ندارد. به جز سه مصاحبه در ماه‌های ابتدایی بازگشت خود به ایران تا پایان عمر خود دیگر به هیچ روزنامه‌نگاری وقت ملاقات نمی‌دهد.»	تقابل با روزنامه‌نگاران
2	«آیت الله خمینی دموکراسی را نمی‌پذیرد.»	تقابل با دموکراسی
3	«آیت الله خمینی تعدد گروه‌های سیاسی را نمی‌پذیرد.»	تقابل با احزاب
4	«زنان به صف ایستاده‌اند تا از چند ساعت دیگر به آن‌ها هم وقت دیدار با آیت الله خمینی داده شود. به زنان گفته شده	تقابل با زنان

	فقط با چادر اجازه ورود خواهند داشت.»	
5	«آیت الله خمینی قبل از ترک فرانسه در مصاحبه‌ای آیت الله شریعت مداری را نماینده روحانیون میانه‌رو به مفهوم امریکایی کلمه نامیده بود. بعد از آن هواداران آیت الله خمینی شرایط را به قدری برای آیت الله شریعت مداری تنگ می‌کنند ...»	تقابل با برخی روحانیون و مراجع تقلید

مستند انقلاب 57 دارای بیش از یکصد مورد تحریف و جعل وقایع تاریخی در موضوعات مختلف ایران می‌باشد و تلاش دارد امام خمینی (ع) را به صورت چهره‌ای نا آشنا با مسائل روز و نیازمند به اطرافیانش نشان دهد که تحت تأثیر اطرافیان خود عمل می‌نماید. در جایی از مستند انقلاب 57 در هنگام سخنرانی امام در بهشت زهرا در رابطه با اینکه امام نظراتش تحت تأثیر اطرافیانش قرار داشته است، آرایش مستند به گونه‌ایی است که ایشان تحت تأثیر افکار نزدیکان خویش قرار دارد ولی این موضوع در حالی است که با بررسی ابعاد شخصیتی امام خمینی (ع) در طول زندگی و مبارزاتی که در طول نهضت اسلامی داشتند، مشخص می‌گردد که ایشان شخصیتی با اراده بسیار قوی و سازش ناپذیر و آزاده بودند. ویژگی‌ها و ابعاد شخصیتی امام (ع) نشان می‌دهند انگاره‌سازی مستند فوق‌الذکر جعلی می‌باشد و امام خمینی (ع) از عزت نفس و بزرگ منشی برخوردار است؛ به گونه‌ای که ضمن احترام به حقوق اطرافیان و خانواده، زندگی عزتمند را سرلوحه خویش قرار می‌دادند. ایشان اراده قوی و راسخی در برخورد با مسائل اجتماعی و سیاسی داشتند. یکی از ویژگی‌های بارز شخصیتی امام این بود که هیچ‌گاه تحت تأثیر دیگران قرار نمی‌گرفت و دارای ثبات فکری با اراده بسیار قوی بود. یکی از موضوعاتی است که نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت و اراده قوی برای انسان دارد، خودانگیزگی است و یکی از عوامل انگیزش امام در مبارزات سیاسی، اراده‌ای برخاسته از احساس وظیفه بر اساس دینداری بود. وظیفه‌ای که در آن شرایط و اوضاع که فکر می‌کردند خداوند بر عهده ایشان گذاشته است که باید از خود شروع کند. در همین راستا، مستند تلاش دارد نشان دهد شیوه امام خمینی (ع) تندرروی و خشونت است؛ اما در زمان حضور آیت الله بروجردی، این امر را مخفی نگاه داشتند و بعد از وفات ایشان، امام (ع) از سیاست‌های گروه فدائیان اسلام حمایت می‌کند. مستند با انتصاب امام به فدائیان اسلام که در شیوه مبارزاتی خود اقدام به ترور برخی از شخصیت‌های رژیم پهلوی می‌نمودند، از امام هم چهره‌ای خشن معرفی نمایند. در صورتی که با بررسی آثار و سخنرانی-

های امام مشخص است که امام با خشونت و مبارزه مسلحانه موافق نبوده است. انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی علیه السلام و پیشگامی روحانیون مبارز، یک حرکت اسلامی بر پایه‌ی موعظه و نصیحت بود که برگرفته از نص صریح قرآن است. امام خمینی علیه السلام ، کارهای خلاف شرع رژیم پهلوی را با تلگراف و پیام تذکر می‌دادند و روحانیون مبارز همراه با مراجع تقلید، با سخنرانی‌های سیاسی افشاگری می‌کردند و مردم با تظاهرات و اعتراضات صریح اقدام می‌کردند. این ارشادها و افشاگرهای سیاسی و حضور فراگیر مردم در اجتماعات عظیم، سراسر کشور را فرا گرفت اما رژیم پهلوی با خشونت با آن برخورد کرد. در این شرایط عده‌ای پاسخ رژیم پهلوی را مبارزه مسلحانه می‌دانستند و عده‌ای مبارزات مسلحانه را در حد محدود و مخفی تأیید می‌کردند. بر اساس مدارک تاریخی و خاطرات عنوان شده و اسناد و مدارک تاریخی، فتوا و اجازه‌ای خاص از جانب امام خمینی در ترور منصور و یا دیگر عناصر رژیم پهلوی وجود ندارد. با تاملی بر اندیشه سیاسی امام و فدائیان اسلام در رابطه با حکومت اسلامی می‌توان گفت این مسئله یکی از مسائل اختلاف بین امام و فدائیان اسلام بوده است که باعث می‌گردید امام با این گروه در فعالیت و مبارزه همکاری نداشته باشد. در نظریه سلطنت اسلامی نواب می‌توان تاکید کرد که شاه مردی عادی است و خصلت لاهوتی ندارد و بدون کمترین تفاوت با افرادی عادی از حقوقی برابر با دیگران برخوردار است. امام در کشف اسرار مطالبی بیان نموده است که نشان می‌دهد تنها حکومت مشروع را، حکومت الهی می‌دانسته است. (موسوی خمینی، 1323: 186) البته امام خمینی علیه السلام و علمای دیگر برای جلوگیری از اعدام نواب صفوی تلاش‌هایی را به انجام رساندند. (قیصری، 1384: 188) از سویی نیز دلایل عدم تداوم این جنبش و به عبارت دیگر تفاوت‌های حرکت نواب با نهضت امام خمینی را می‌توان در اندیشه سیاسی، نگرش به مردم، تعامل با حکومت و آینده حاکمیت اسلامی، شیوه مبارزاتی و غیره مشاهده کرد و همین نقاط افتراق مانع از همراهی امام خمینی علیه السلام با فدائیان اسلام و رفتار خشونت-آمیز آنها می‌شد.

مستند انقلاب 57 به دنبال این است که با ارائه گزارشی از مقاله استعار سرخ و سیاه، امام علیه السلام را شخصیتی مرتجع، متحجر و واپس‌گرا معرفی کند که مخالف توسعه و پیشرفت جامعه است. بررسی مصاحبه و سخنرانی‌های و آثار امام این موضوع را روشن می‌سازد که امام با توسعه و رشد جامعه هیچ‌گاه مخالف نبوده است بلکه توسعه و پیشرفت را در چارچوب فکری تمدن غرب که پیرو مکتب سکولاریسم و فاصله گرفتن از دین است، مخالفت می‌نماید و در این زمینه الگوی اسلامی ارائه می‌دهد که می‌توان بر اساس آن جامعه را به سمت و سوی رشد و توسعه سوق داد. مواضع صریح امام

در زمینه پیشرفت همه جانبه کشور نشان می‌دهد که آنچه که مستند به دنبال القای آن به ذهن مخاطب است، امری است که با واقعیت بسیار فاصله دارد و تحریف صورت گرفته است. علاوه بر مصاحبه‌های امام (ع)، در آثاری که تالیف نموده‌اند، نمودهای مبارزه با ارتجاع بخوبی قابل مشاهده است که بخش مهمی از عقاید و نظرات امام در کتاب صحیفه نور بیان گردیده است.

مستند انقلاب 57 سعی دارد شاه و حکومت پهلوی را مدافع حقوق زنان نشان دهد و مذهب‌یون و دیگر گروه‌های جامعه را مخالف حضور زنان در جامعه و معرفی نماید. امام خمینی (ع) با نگرشی متفاوت نسبت به زنان، نه تنها از آن‌ها حمایت حقوقی و اخلاقی نمودند، بلکه بر مشارکت سیاسی آن‌ها نیز مهر تأیید زدند و با تأکیدات مکرر بر این مشارکت، عملاً زمینه را برای حضور بانوان در فعالیت‌های سیاسی فراهم ساختند. امام زنان را مبدا خیر و سعادت می‌دانست و تأکید داشتند که زنان دارای کرامت و عظمت هستند؛ تا جایی که سعادت و شقاوت جامعه مرتبط با زنان است. (نوائی نژاد، 1378: 137) همچنین امام (ع) زنان را اعضای فعال و مترقی به سوی کمال می‌داند و او را موجودی برتر از اندیشه استعمارگرایی غرب معرفی می‌کنند.

در بخشی از مستند اذعان می‌شود که تبعید امام توسط شاه به عراق و اعمال فشار بر وی باعث می‌شود که امام دست از فعالیت‌های سیاسی برداشته و به فعالیت‌های مذهبی بپردازد و این در حالی است که شواهد و قرائن حاکی از آن است که امام نه تنها دست از فعالیت سیاسی بر نداشتند؛ بلکه مبارزات سیاسی خویش را برای ساقط نمودن رژیم پهلوی در دوران تبعید افزایش داد. امام (ع) از بدو ورود به نجف با ارسال نامه‌ها و پیک‌هایی به ایران، ارتباط خویش را با مبارزین حفظ نموده و آنان را در هر مناسبتی به پایداری در پیگیری اهداف قیام پانزده خرداد فرا می‌خواند. یکی از تحریقاتی که در مستند انقلاب 57 به طور عامدانه صورت گرفته، این است که مستند سعی دارد از امام به عنوان چهره‌ای ضد فرهنگ و ضد دانش و دانشگاه معرفی نماید در حالی که با بررسی دیدگاه‌های امام در باره فرهنگ و دانشگاه مشخص است که آنچه که در مستند بیان گردیده است با واقعیت منطبق نبوده و تحریف صورت گرفته است. ایشان در بیانات متعدد خویش با عبارات گوناگون این مطلب را متذکر شده‌اند که دانشگاه، مبدا همه تحولات است. همچنین در مواردی دیگر با بکارگیری اصطلاحات "مقدرات" و "سرنوشت"، دانشگاه را منشاء این مقدرات و سرنوشت می‌دانند و آن را در رأس امور می‌خوانند. حضرت امام خمینی (ع) با استناد به تعالیم عالیه اسلام و براساس اندیشه دینی، اساس جامعه را در فرهنگ آن می‌داند و ضمن پذیرش نیازهای مادی و اقتصادی به عنوان یکی از ابعاد وجودی انسان، نقش فرهنگ را تعیین کننده و امور دیگر را تابعی از آن می‌شناسد.

یکی دیگر از موضوعاتی که به صورت تحریف و جعلی آن پرداخته شده، این است که در جریان تبعید امام ؑ در هنگام ورود به پاریس، امام شخصیت بی‌نام و نشان و نه چندان مطرح بوده که تا این زمان برای کسی قابل شناخت نبوده است. اما باید توجه داشت که امام تا این زمان نه تنها یکی از شخصیت‌های اصلی مخالف حکومت پهلوی در داخل ایران است، بلکه در عرصه بین‌المللی نیز برای سیاسیون و مطبوعات کاملاً قابل شناخت بوده است. به طوری که تبعید امام بازتاب جهانی گسترده‌ای داشته است. خبرگزاری‌ها، رسانه‌های گروهی، احزاب، افراد و شخصیت‌های بین‌المللی و ... هر یک طبق خط و برنامه خود، تبعید امام را پوشش خبری داده‌اند. از تحریفات دیگر می‌توان اشاره به عدم نشان دادن مواضع اصلی از سوی امام قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در رابطه با حکومت اسلامی کرد. مستند تلاش می‌کند امام را چهره‌ای معرفی نماید که به دنبال این می‌باشد آنچه که در ذهن خود دارد را تا رسیدن به هدف نهایی بازگو نماید و رفتار دوگانه امام را نشان دهد. در این زمینه بیان چند نکته حائز اهمیت است. امام خمینی ؑ بحث در رابطه با حکومت اسلامی و ولایت فقیه را نخستین بار در روز چهارشنبه اول بهمن ماه 1348 (13 ذی‌قعدة 1389) در مسجد شیخ انصاری، در بازار نجف آغاز نمود. امام به دنبال این بود که اثبات کند اسلام حکومت دارد، فقه‌های اسلامی نیز همانند ائمه اطهار دارای حکومت و ولایت هستند و این موضوع موجب شد که امام فرصت بیان کیفیت حکومت اسلامی را پیدا نکند و به اثبات اصل قضیه همت گمارد. (روحانی، 1364: 497)

مستند سعی دارد با ارئه گزارش وانمود نماید که امام در برابر غرب و قدرت‌های بزرگ، رویکرد سازش‌پذیر و نرمش‌دارد و می‌توان با امام در این زمینه مذاکره نمود و به نوعی این مسئله را بیان می‌کند که امام از مواضع خود در برابر غرب در آستانه انقلاب عقب‌نشینی نموده و تغییر مواضع داده است. با بررسی مصاحبه‌ها و سخنرانی‌های امام مشخص می‌گردد که امام هیچ‌گاه در برابر دخالت و نفوذ غرب در ایران با آن‌ها سرسازش نداشته است. یکی از موضوعاتی که مستند انقلاب 57 سعی دارد آن را نشان دهد این است که امام پس از حرکت برای ورود به ایران دیدگاهش در باره برخورد با خبرنگاران تغییر یافته و این تغییر موضع بلافاصله پس از استقرار امام در هواپیما بوده است و پس از آن امام با هیچ خبرنگاری پس از آن مصاحبه نداشته است. امام پس از پیروزی انقلاب اسامی با چند روزنامه و خبرنگارانی مصاحبه نمود و دلیل آن، این است که امام هیچ‌علاقه به این نداشت که رسانه‌ها و روزنامه‌ها از ایشان صحبت نمایند و این مسئله بیانگر بلندی طبع و سرشت امام است و در این باره امام می‌گوید: «من میل ندارم رادیو هر وقت باز می‌شود اسم من باشد، مدت‌هاست که از

این جهت متنفرم، این کار غلطی است، به اندازه متعارف نسبت به همه خوب است، زیادی‌اش مضر است.» (صحیفه امام، 19: 362)

مستند نشان می‌دهد که امام به تدریج نظراتش در باره زنان و نوع پوشش آنها تغییر یافت به طوری که قدرت عمل در اختیار زنانی افتاد که چادرهای مشکی به سر دارند و نقش پررنگ‌تری را ایفا نمایند. آنچه که واضح و مبهرن است با بررسی دیدگاه‌های امام مشخص می‌شود دیدگاه امام بر خلاف آنچه که در مستند سعی در ارائه آن در باره امام و حجاب زنان وجود دارد، نیست. امام در مواضع خود اعلام کرده‌اند: «در اسلام زن باید حجاب داشته باشد، ولی لازم نیست که چادر باشد. بلکه زن می‌تواند هر لباسی را که حجابش را به وجود آورد اختیار کند.» (صحیفه امام، 5: 294)

امام در جریان مبارزات خود، الزام به حجاب بانوان در اداره‌ها و سطح کشور را از اولویت‌های برنامه‌های فرهنگی نظام قرار دادند و ذره‌ای در این امر نرمش از خود نشان ندادند، چرا که بی‌حجابی و بی‌بندوباری را ترفند استعمار برای تخدیر و به نابودی کشیدن نسل کشورها می‌دانستند. مستند با اتکا به صحبت‌های بختیار در پی این است که نشان دهد امام خمینی ﷐ با هر حزب و برقراری دموکراسی مخالف است، در صورتی که نظر امام غیر از این می‌باشد. امام در باره حزب می‌گوید: «این طور نیست که حزب بد باشد یا هر حزبی خوب باشد، میزان ایده حزب است و اگر ایده چیزی دیگری باشد این حزب شیطان است، هر اسمی هم داشته باشد. بنابراین باید بکشیم حزمان را حزب الله کنیم.» (صحیفه امام، 17: 193)

نتیجه‌گیری

این مقاله تلاشی در راستای شناسایی تحریف و انگاره‌سازی منفی چهره و شخصیت امام خمینی ﷐ در مستند انقلاب 57 به عنوان یکی از تولیدات شبکه‌های ماهواره‌ای من و تو می‌باشد و با طی کردن مراحل تحلیل مضمون محتوای مستند فوق‌الذکر، این یافته‌ها به دست آمد؛ روند کلی مستند، تقابل دو گفتمان پهلوی و انقلاب اسلامی می‌باشد که نماد این دو گفتمان، محمدرضا شاه و امام خمینی ﷐ می‌باشند. تصاویر و روایت داستانی این مستند تلاش دارد تا شخصیت شاه را هوادار و طرفدار توسعه، پیشرفت و آبادانی، صلح، آزادی سیاسی و ... معرفی نماید و در نقطه مقابل، تکنیک انگاره‌سازی منفی در خصوص شخصیت امام خمینی ﷐ در مستند، به سمت و سوی یک چهره خشن، واپس‌گرا، متحجر و تحت تاثیر اطرافیان حرکت می‌کند؛ از این‌رو، امام خمینی ﷐ شخصیتی منفعل و برخلاف محمدرضا شاه، دارای روحیه استبدادی معرفی می‌کند. برخی از انگاره‌ها و

تصویرسازی‌های منفی مستند در خصوص شخصیت امام خمینی(ع) عبارت است از؛ شخصیت منفعل امام خمینی(ع) و تاثیر اطرافیان بر افکار ایشان، انتصاب امام به فدائیان اسلام، خشونت طلبی و چهره خشن امام خمینی(ع)، واپس‌گرا بودن امام خمینی(ع)، تغییر مواضع امام خمینی(ع) نسبت به آمریکا (سازش‌پذیری و نرمش نسبت به غرب)، مخالفت امام خمینی(ع) با کثرت احزاب، مخالفت شدید امام خمینی(ع) با آیت الله شریعتمداری، بی‌توجهی امام خمینی(ع) به حقوق زنان و اجباری کردن چادر بای همه بانوان، نادیده گرفتن حقوق مطبوعات و استفاده ابزاری از روزنامه‌نگاران، ناقص بودن دیدگاه‌های حکومتی امام خمینی(ع) و ضدیت امام(ع) با دموکراسی. بررسی این انگاره‌های منفی در خصوص امام خمینی(ع) نمایانگر، تقابل و جدال عملی و اندیشه‌ای امام خمینی(ع) با نهاد، جریان و گروه‌هایی است که می‌تواند در تصویرسازی غیرواقعی از چهره امام خمینی(ع) موثر واقع شود. روند عمومی مستند به این قرار است که امام خمینی(ع) را در تقابل با خبرنگاران، زنان، توسعه‌گرایی، دموکراسی و آزادی سیاسی، برخی از روحانیون و ... قرار می‌دهد. در عین حال، تلاش می‌شود تا گفتمان امام خمینی(ع) و انقلاب اسلامی را ناکارآمد و ضد پیشرفت ملت ایران نشان دهد و به همین دلیل، شخصیت امام خمینی(ع) نماد گفتمان‌های «اسلام‌گرای افراطی»، «سازش طلب» و «ضد منافع ملی» می‌باشد و همین نمایندگی امام برای گفتمان‌های فوق الذکر در مستند انقلاب 57، از وی چهره‌ایی نامناسب ارائه می‌دهد.

فهرست منابع

1. افقهی، اسماعیل (۱۳۹۴)، «جریان سازی رسانه‌ای از نظر تا عمل»، *فصلنامه نقد کتاب*، سال دوم، بهار، شماره ۵، صص ۹۳-۱۰۱.
2. امام خمینی(ع)، روح الله (۱۳۷۲)، *صحیفه امام*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
3. امام خمینی، روح الله (۱۳۲۳)، *کشف اسرار*، قم، نشر آزادی.
4. اهوازی، عبدالرزاق (۱۳۸۵)، *امام خمینی به روایت هاشمی*، تهران، نشر عروج.
5. بابایی، محمد (۱۳۹۴)، «نقش رسانه در زمینه سازی تحقق تمدن نوین اسلامی (با تأکید بر گفتمان سازی و پویا سازی فراگیر رسانه‌ای)»، *فصلنامه امت و رسانه*، دوره دوم، پائیز و زمستان، شماره ۳، صص ۵-۳۶.
6. پستمن، نیل (۱۳۷۳)، *تکنوپولی (تسلیم فرهنگ به تکنولوژی)*، ترجمه صادق طباطبائی، تهران، انتشارات اطلاعات.

۷. پستمن، نیل (۱۳۸۲)، «مکانیزم و هدف غول‌های رسانه‌ایی»، *سیاحت نوب*، شهریور، شماره ۳، صص ۳-۱۰.
۸. تاجیک، محمدرضا و جواد رمضان نژاد (۱۳۹۳)، «تحلیل گفتمان تلویزیون بی بی سی فارسی درباره جنگ عراق با ایران»، *فصلنامه رسانه*، سال بیست و پنجم، بهار، شماره ۹۴، صص ۵-۲۰.
۹. خانیکی، هادی (۱۳۹۶)، «انگاره‌ها به جای واقعیت نشستند»، گفتگو از گیسو فغفوری، *روزنامه شرق*، ۱۰ بهمن، شماره ۳۰۷۴.
۱۰. خشتی، ساجده (۱۳۹۳)، «مستند انقلاب ۵۷ کدام واقعیت را تحریف می کند؟»، *روزنامه کیهان*، ۲۱ بهمن، شماره ۲۰۹۹۲.
۱۱. دادگران محمد (۱۳۸۴)، افکار عمومی و معیارهای سنجش آن، تهران، انتشارات مروارید.
۱۲. دهقان طرازجان، محمود (۱۳۸۷)، *نظریه‌های تبلیغات*، تهران، دانشکده صدا و سیما.
۱۳. روحانی، سید حمید (۱۳۶۴)، *نهضت امام خمینی*، تهران، سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
۱۴. سلیمانی، رضا و محمدجواد هراتی (۱۳۹۴)، «نظریه بازنمایی و انگاره‌های معنایی گفتمان رسانه‌ای آمریکا از اسلام و ایران»، *نشریه جستارهای سیاسی معاصر*، دوره ۶، زمستان، شماره ۱۸، صص ۹۹-۱۲۲.
۱۵. عابدی، حسن و دیگران (۱۳۹۰)، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، *اندیشه مدیریت راهبردی*، دوره پنجم، پاییز و زمستان، شماره ۱۰، صص ۱۵۱-۱۹۸.
۱۶. عیوضی، محمدرحیم (۱۳۸۸)، «مدیریت رسانه‌ای و مهندسی افکار عمومی»، *مطالعات تربیتی و روان شناسی*، دوره دهم، شماره ۲، صص ۲۵۱-۲۷۰.
۱۷. قیصری، مهدی (۱۳۸۴)، *رهبری به نام نواب*، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۱۸. ماتسون، دونالد (۱۳۹۲)، *گفتمان‌های رسانه: تحلیل متون رسانه*، ترجمه عبدالحسین کلانتری و بهزاد احمدی، تهران، دفتر مطالعات و برنامه ریزی رسانه‌ها.
۱۹. محمدی، معصومه (۱۳۹۲)، «شبکه‌های ماهواره‌ای و تغییر در کارکردهای خانواده»، *فصلنامه رسانه و خانواده*، سال دوم، تابستان، شماره ۷، صص ۵۹-۹۶.
۲۰. شبکه من و تو (۱۳۹۳)، *مستند انقلاب ۵۷*، منتشر شده از شبکه من و تو (۵ قسمت).

۲۱. مسعودی، امید علی (۱۳۸۲)، «روشهای جدید خبری در جنگ دوم خلیج فارس: انگاره-سازی و جذب در بازی»، **فصلنامه سنجش و پژوهش**، سال دهم، تابستان، شماره ۳۴، صص ۱۲۳-۱۴۵.
۲۲. معتمد نژاد، کاظم و سید محمد مهدی زاده (۱۳۸۵)، «بازنمایی ایران در مطبوعات غرب»، **فصلنامه علوم اجتماعی**، دوره سیزدهم، زمستان، شماره ۳۶، صص ۱-۳۵.
۲۳. مولانا، حمید (۱۳۷۵)، «رسانه‌ها و انگاره‌سازی»، ترجمه غلامرضا تاجیک، **فصلنامه رسانه**، تابستان، شماره ۲۶، صص ۱۰-۱۷.
۲۴. نجاتی، غلامرضا (۱۳۸۶)، **تاریخ سیاسی بیست و پنج ساله ایران**، تهران، انتشارات خدمات فرهنگی رسا.
۲۵. نوائی نژاد، شکوه (۱۳۷۸)، «نقش تربیتی زن از دیدگاه امام خمینی (ره)»، **مجموعه مقالات کنگره امام خمینی**، تهران، نشر عروج.
۲۶. یاوری، بهنام (۱۳۹۳)، «بازنمایی تصویر شاه در شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان»، **فصلنامه مطالعات ماهواره و رسانه‌های جدید**، سال سوم، بهار و تابستان، شماره ۷ و ۸، صص ۶۵-۹۰.
27. Akel, Bassil (2002), Stereotypes And Misconceptions: *Islam And The Western Media*, 20 July, In muslimvillage.
28. Devereux, Eion (2003), *Understanding the Media*, London: Sage Publications.
29. Matheson, Donald (2005), Media Discourses: *Analysing Media Texts*, Maidenhead, Open University Press.
30. Stirling, Jennifer (2001), "*Thematic networks: an analytic tool for qualitative research*", Qualitative Research, Volume1, Issue 3.

